

**ศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา
สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33**

ชลธาร เต็งเจริญกุล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยจำแนกตามเพศ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 206 คน โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t-test และทดสอบการวิเคราะห์ค่าความแปรปรวน One Way Analysis of Variance ผลการวิจัยพบว่า 1) ความคิดเห็นของบุคลากรครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านผู้นำแบบขยายความคิดมีความคิดเห็นแตกต่างกัน โดยครูเพศหญิงมีความคิดเห็นมากกว่าครูเพศชาย 3) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกันต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้าน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : 1) ความคิดเห็น 2) ภาวะผู้นำ

บทนำ

ในหน่วยงานทุกสังกัด ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่หรือหน่วยงานขนาดเล็ก ย่อมมีผู้บริหารคอยกำกับ ดูแล เพื่อการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งผู้ที่กำกับดูแล ประสานงาน ให้งานนั้นดำเนินไปด้วยดี คือ ผู้บริหาร อุปสรรคและปัญหา ผู้ที่ต้องแก้ไขย่อมต้องเป็นผู้บริหารและผู้ที่บังคับบัญชาบางส่วน เพื่อที่จะทำให้งานผ่านอุปสรรคไปได้ด้วยดี ผู้บริหารถือเป็นบุคคลสำคัญที่พิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสม ในการมอบหมายภารกิจ หรือความ

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

รับผิดชอบให้กับผู้ได้บังคับบัญชา ตามความถนัด ที่เหมาะสมของ อีกทั้งผู้บริหารต้องรู้หลักในการบริหารทรัพยากรที่มีให้คุ้มค่า ที่เรียกติดปากว่า 4 M's อันได้แก่ คน (Men) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการบริหาร (Management) เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น และมีความเต็มใจในการปฏิบัติงาน ในสถานศึกษาก็เช่นเดียวกัน ผู้บริหารทำหน้าที่บริหารโดยใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติ คือคน ปัจจัยหลายอย่างที่ทำให้คนปฏิบัติงานไม่มีประสิทธิภาพส่วนหนึ่งเกิดจากการใช้อำนาจของผู้บริหาร ผู้บริหารต้องใช้อำนาจในการตัดสินใจ สั่งการควบคุม ดูแล ชี้แนะ บำรุงขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรและผู้ร่วมงานให้มีความกระตือรือร้นสามารถปฏิบัติงานได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นการใช้อำนาจอย่างชาญฉลาดจึงมีแนวโน้มก่อให้เกิดประสิทธิผลและแรงจูงใจมากกว่าการบีบบังคับ จะเห็นได้ว่า อำนาจก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับศิลปะการใช้อำนาจของผู้นำ การใช้อำนาจหรือภาวะผู้นำรูปแบบเดียวกันทุกกลุ่มและทุกสถานการณ์ย่อมไม่สัมฤทธิ์ผลผู้นำจึงต้องตระหนักในความสัมพันธ์ของผู้ตามไม่ว่าจะเป็นวุฒิภาวะส่วนตัว วุฒิภาวะในการทำงาน การศึกษา มาตรฐานการครองชีพ ตลอดจนประสบการณ์ในการทำงาน อำนาจนั้นจึงจะส่งผลต่อความสำเร็จดังที่คาดหมาย

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 สังกัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 85 โรงเรียน ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีแนวทางในการบริหารงานโดยการใช้อำนาจตามนโยบายการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ตามโครงสร้างการบริหารจัดการแบบนิติบุคคล พบว่า มีหลายโรงเรียนที่ยังมีอุปสรรคและปัญหาหลายประการ เช่น ปัญหาการบริหารงานด้านบุคคล ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการใช้อำนาจบริหารงานที่ไม่เหมาะสมของผู้บริหารสถานศึกษา คือ มีการใช้อำนาจการบังคับบัญชาที่เข้มงวด มีการนำข้อกฎหมายหรือระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาใช้อย่างพร่ำเพรื่อ มีการทำงานที่เร่งรีบเพื่อให้ทันต่อการประเมินตรวจสอบและมุ่งเน้นผลงานมากเกินไป บางรายใช้อำนาจตามอารมณ์และความพึงพอใจของตนเอง นอกจากนี้ผู้บริหารบางคนยังสร้างอิทธิพลกับตนเองโดยคำนึงถึงเฉพาะประโยชน์ของบุคคลในกลุ่มตนไม่ยึดหลักผลประโยชน์ขององค์กรและไม่ยึดหลักคุณธรรม เช่น การพิจารณาความดีความชอบประจำปี จึงก่อให้เกิดความขัดแย้งในหน่วยงาน ส่งผลกระทบต่อขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรแสดงให้เห็นว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษายังไม่บรรลุตามเป้าหมายเท่าที่ควร และยังมีข้อที่จะต้องปรับเปลี่ยนให้มีความเป็นธรรมมากขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษาความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 จำแนกตามเพศและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

สมมติฐานการวิจัย

ครูที่มีเพศและประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต33 แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู ในสหวิทยาเขต8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 441 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 206 คน โดยสุ่มอย่างง่าย (Sample Random sampling)

ตัวแปรที่ศึกษา ตัวแปรต้น ได้แก่ เพศ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ตัวแปรตาม ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีขอบเขตของเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้นำแบบบอกทุกอย่าง 2) ด้านผู้นำแบบขายความคิด 3) ด้านผู้นำแบบเน้นการทำงานมีส่วนร่วม 4) ด้านผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม ที่ผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง Index of Congruence (IOC) และหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น .983

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

3. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 จำแนกตามเพศ ใช้ค่าสถิติทดสอบที (Independent Sample t – test)

4. เปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 จำแนกตามประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ใช้การวิเคราะห์หาค่าความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) หากพบว่า มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะนำค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ไปทำการทดสอบโดยวิธีของเซฟเฟ้ (Sheffe's Post hoc Comparison)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาประกอบการพิจารณาในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33
2. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนางานทั้ง 4 ฝ่าย ของสถานศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ครูมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก
2. ครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านผู้นำแบบชายความคิดแตกต่างกัน
3. ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

1. ครุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะระยะเวลาที่ผ่านมา ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ประสบการณ์และเข้าใจบทบาทภาวะผู้นำมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Piaw, et al. (2014) ได้ศึกษาพบว่าผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนจำเป็นต้องมีทักษะในการเป็นผู้นำที่เหมาะสมเพื่อให้โรงเรียน บุคลากร และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงและเพื่อดำรงรักษาไว้ซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการโรงเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติวรรณ แสนโท (2556) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง พบว่าผู้บริหารโรงเรียนในอนาคตนั้นต้องเป็นผู้รอบรู้ มีการศึกษาคดี เป็นผู้ที่มีความสามารถ ลักษณะเป็นธรรมชาติของการเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจินตนาการ มีความกล้าหาญ เพื่อให้บรรลุแนวทางใหม่ของการเรียนการสอน จากผลการวิจัยความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับดังนี้ ด้านผู้นำแบบมอบหมายงานให้ทำ ด้านผู้นำแบบขายความคิด ด้านผู้นำแบบเน้นการทำงานมีส่วนร่วม และด้านผู้นำแบบบอกทุกอย่าง สอดคล้องกับงานวิจัยของชาลีสะห้ ดะเซ็ง(2555) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส พบว่า ความคิดเห็นของครูที่มีต่อภาวะผู้นำ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต8 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมไม่แตกต่าง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านผู้นำแบบขายความคิด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูเพศหญิงมีความคิดเห็นมากกว่าครูเพศชาย นอกนั้นไม่แตกต่าง ซึ่งเป็นเพราะเพศเป็นตัวแปรที่จะส่งผลให้ครุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านผู้นำแบบขายความคิด แตกต่างกัน เนื่องจากครูเพศหญิงมีบทบาทค่อนข้างมากกว่าครูเพศชายในการจัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีความละเอียดอ่อนและความตระหนักรู้ซึ่งสอดคล้องกับ

ผลการวิจัยของ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีฉัตร เล็กคาง (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 พบว่าการเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2 จำแนกตามสถานภาพโดยรวมไม่แตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของบุคลากรครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขต 8 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่าง ผู้บริหารสถานศึกษาได้ยึดระเบียบแบบแผนเป็นแนวทางปฏิบัติงานมีความสามารถปรับเปลี่ยน นำเทคนิคภาวะผู้นำมาใช้ที่เหมาะสมกับการทำงาน มีการยืดหยุ่นงานตามสถานการณ์ พร้อมทั้งติดตามงานของสมาชิกเสมอ ทำให้องค์กรประสบความสำเร็จและเป็นการปลูกฝังความรู้สึที่ดีต่อการปฏิบัติงานกับเพื่อนร่วมงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนิศรา แสนจริง (2555) ได้ทำการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่าความคิดเห็นของครูต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูที่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ในการสอนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อ ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรายด้านและภาพรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุรินทร์ เขต 33 ควรนำผลการวิจัยไปเป็นสารสนเทศในการวางแผนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยการบูรณาการด้วยวิธีที่หลากหลายอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพของบริหารสถานศึกษาให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการพัฒนาสถานศึกษาอย่างรอบด้าน
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการนิเทศภายใน โดยเฉพาะการนำผลการนิเทศมาปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานของบุคลากรครูและพัฒนากระบวนการนิเทศภายในให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น พัฒนาการประกันคุณภาพภายในอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีมาตรฐานเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

เอกสารอ้างอิง

- กิตติวรรณ แสนโท. (2556). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครระยอง จังหวัดระยอง*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฬาลักษณ์ รัตนถาวร. (2556). *ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 จังหวัดชลบุรี*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา
- ชัยฤทธิ์ ทองรอด. (2550). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ.
- ชาติชนะ คะเซ็ง. (2555). *ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- ธงชัย สมบูรณ์. (ม.ป.ป.). *เป็นอยู่และดำรงอยู่ของครูไทย: อิทธิพลจากบริบทของประเทศไทยแลนด์ 4.0*. ค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2560. จาก <http://www.edu.ru.ac.th./index.php/>.
- ฉนิศรา แสนจริง. (2555). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร*. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- ปรีฉัตร เล็กดวง. (2554). *ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 2*. งานนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิทยากร เชียงกูล. (2558). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2557/2558 “จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร”*. รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558. 2559(13), 6 – 47.
- วิโรจน์ สารรัตนะ. (2555). *แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: หจก.ทิพย์วิสุทธิ์.
- Ozel, A., Bayindir, N., & Bozkurt, N. (2015). *Building a school culture that supports teacher Leadership*. Massachusetts Department of Elementary and Secondary Educational, 52 (4), 567-601.
- Piaw, C.Y., Hee, T.F., Ismail, N.R., & Ying, L.H. (2014). *Factors of Leadership Skills of Secondary School Principals*. Procedia Social and Behavioral Sciences, 116(2014), 5125-5129.